

slovnico že davno zamenjali z akti in koncepti. Ne strinjam pa se v vsem z g. pisateljem tam pri metonimiji, str. 225.: poješ mi pesem zeleno, pesem stoječih valov, p. srebrnih in zlatih valov..., tu vidim jaz metaforo, ne metonimije. — V Skladnji, v odstavku: »Delitev glavnih stavkov po vsebini« pogrešam pogojnih stavkov. — Dodatek o stihotvorstvu naj bi se v 2. izdaji primerno razširil.

Naj omenim tudi to veliko novost in spremembo, da je Janežič (Sket) zajemal slovniške zglede večinoma iz narodnega slovstva (pregovori, pesmi), dr. Breznik pa daje besedo našim umetnim pisateljem in pesnikom, zlasti srečujemo Levstika, Stritarja, Erjavca, Jurčiča, dr. Detelo, dr. Tavčarja, Fr. Levca, Iv. Cankarja, Fr. Finžgarja, Ks. Meška; S. Sardenka in O. Župančiča; dr. Bezjaka in P. Škrabca.

Sploh bo Breznikova slovnica v dušah in obzorju naše učeče se mladine povzročila velik prevrat. V čem? V tem-le:

1. se bo slovenski dijak začudil čudoviti doslednosti jezika, zlasti v naglasnih zakonih;

2. bo dobil jasen pojem, kakó so se oblike (in pravopis) razvijale in koliko je bilo truda, da smo dospeli do sedanje višine;

3. začela ga bo veseliti resna etimologija;

4. spoznal bo slovenska narečja in njih bistvene razlike;

5. dobil bo podlago za učenje drugih slovanskih jezikov, n. pr. pri zanimivem § 54. (predlog potegne naglas k sebi: v ūho, v ôči, na pômoč, prim. hrv. kôd kuće, č. ná horu itd.).

Naj bi se ta učna knjiga (izpopolnjena morda s posebnim pravopisom) le prav kmalu začela rabiti v naših srednjih šolah! G. pisatelju pa, ki je pokazal, da je odličen zakonovedec in zakonodajec (in le časih premalo odločen zakonodajec), smo za to trudapolno, silno delo od srca hvaležni.

J. Debevec.

Viktor Bežek: **Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom.** B. Občno vzgojeslovje. — Založba »Slovenske šolske matice«. V Ljubljani, 1914/16. 8°. 358+VI.

Viktor Bežek je zastavil svoje spretno pero, da nam spiše zbornik pedagoških učnih knjig. Prva je sedaj pred nami. Prvi del tega dela, ki je izšel leta 1913., obsega dušeslovni uvod v drugi del — v vzgojeslovje. »Občno vzgojeslovje« je pisatelj obdelal v štirih delih, ki jih predmet sam zahteva: 1. Občni vzgojeslovni pojmi, kjer obravnava vzgojo samo na sebi, načela prave vzgoje, vzgojna sredstva, vzgojne činitelje. 2. Domača vzgoja. Tu govori o skrbi za telesni razvoj dece, o vzgoji njenega spoznavanja in čuvstvovanja. Tu so nakratko omenjeni vsi činitelji domače vzgoje: zgled, ukazovanje, kaznovanje itd. Da je knjiga namenjena širšim ljudskim slojem, bi si želeli v tem delu več podrobnosti in poglobitve. Domača vzgoja je podlaga vsej poznejši vzgoji. Otrok prinese s šestim letom v šolo že stalna razpoloženja in nagnjenja, ki mu jih šola le malo ali nič ne upogne in okrne. Že v tretjem, četrtem letu se pojavi v otroku trmoglavost, upornost, samoljubje. A le malo jih je med starši, tudi med izobraženimi, ki bi imeli čas in voljo in zmožnost — vse troje je potrebno — za proučevanje duševnosti svojega otroka. Naši preprosti starši navadno nimajo niti pojma o pravi

vzgoji, o vplivu zglede, o pravilnem ukazovanju, kaznovanju itd. Edino, kar se za ljudsko izobrazbo v tem oziru stori, je pouk mater, vpeljan po župnijah, tuintam je bilo — pred vojsko — morda tudi kako predavanje. In vendar je vprašanje o domači vzgoji socialno vprašanje per eminentiam. Zato med ljudstvo s poljudno-praktično pedagogiko, ki naj bi slovenske starše temeljito in umljivo poučila o njihovi najvažnejši nalogi in jih zlasti opozarjala na njihove tako usodne napake pri domači vzgoji! Pridružujem se želji, ki jo je zapisal dr. Simon Dolar v oceni Bežkove knjige (Ljubljanski Zvon, 1916, št. 7., str. 336.), naj bi g. Bežek kot priznan strokovnjak priredil domačo in skrbstveno vzgojo za Družbo sv. Mohorja. To bi bilo kulturno delo prve vrste. 3. V tretjem delu govori Bežek o šolski vzgoji, 4. pa obsega varstveno in skrbstveno vzgojo otrok, ki vsled svojih napak ali domačih razmer ne morejo prihajati v navadno ljudsko šolo.

Bežkovo vzgojeslovje je koncizno, a jedrnato pisano. Njegova živahna dikcija bralca prime; kar pisatelj trdi, o tem je prepričan, zato nam njegova izvajanja sežejo do srca. Tu ni nič suhoparnega teoretiziranja, njegovo utemeljevanje je jasno in razvidno. Marsikako pedagoško načelo je pojasnjeno tudi od zgodovinske strani. Kakor mora biti vzgoja načelna in dosledna, tako ima tudi Bežkovo vzgojeslovje načelno in jasno opredeljeno stališče vzgoje nasproti vsem kulturnim činiteljem našega časa. In to je glavna vrlina te knjige. Če naj vzgoja doseže svoj cilj — harmonsko enoto cele gojenčeve osebnosti — tedaj mora zavzeti stališče tudi napram veri in Cerkvi. Aut-aut. Če kje, je treba tu jasnosti. »Vzgoja bodi nravno-verska,« pravi naš ljudskošolski zakon in — Bežek. »Verska vzgoja je obenem nravna vzgoja, kajti krščanska vera je vseskoz nravna, in krščanska morala je istovetna z občno moralno; ni nobenega etskega ali moralnega načela, ki bi ne bilo obseženo v krščanskih zapovedih in prepovedih, in zopet ni nobenega krščanskega pravila, ki bi nasprotovalo svetni ali filozofski etiki ali moralni. Vrhutega je vera kristjanu ne samo stvar razuma in srca, nego je tudi stvar volje in dejanja, kajti vera brez dejanj je mrtva'. In zato poleg krščanskega nauka ni treba prav nič posebnega etskega poučevanja« (str. 248.). To Bežkovo načelo se dr. Simonu Dolarju ne zdi pravilno, češ, »dejanske razmere v inozemskih državah: na Francoskem, deloma na Angleškem, v Italiji in na Nemškem nas uče, da je možno nravno vzgajati nezavisno od verskega pouka; nravni pouk zase ni več utopija« (Ljubljanski Zvon, 1916, št. VII., str. 334.). Toda vzroki, iz katerih se je v omenjenih državah ločil nravni pouk od verskega, so pač vse drugačni nego pedagoški, in da je nravni pouk uspešnejši, če je ločen od verskega, bo težko dokazati. Kje naj nravni pouk dobi tisto sankcijo in obveznost, ki jo mora imeti življenjska norma? Vera kliče v svojo službo vse zmožnosti človeške duševnosti, ni samo stvar razuma in srca, ampak, kakor prav poudarja Bežek, tudi stvar volje in dejanja. A kje naj dobi vzgoja trdnih tal pri uravnavanju volje in dejanj, ako ji izpodmaknete versko vzgojo? More li dati etiskim načelom trdni pravec socialna odgovornost? Ali državna avtoriteta? Na Francoskem menda poučujejo namesto krščanske religije zgodovino verstev. Ali ni to tisti enostranski intelektualizem, ki ne pozna

čuvstva in volje in ki mori vsako udejstvovanje teh dveh strani gojenčeve in sploh človekove duševnosti? Tak intelektualizem moderna vzgoja po pravici odklanja. Leta 1914. je izdal privatni docent filozofije v Bonnu, Emil Hammacher, knjigo z naslovom: »Hauptfragen der modernen Kultur«, o kateri poroča dr. Ernst Seydl v obzorniku »Das neue Österreich«, 1. letnik (1916), 6. zv., str. 45. sl. Hammacher trdi: Najučinkovitejši činitelj moderne kulture je racionalistični duh, ki si je vzel za geslo avtonomijo na vseh poljih človeškega udejstvovanja. Ta racionalizem pa ne more dati nobenega trdnega merila za življenjske vrednote. Odtod sledi nujno nasprotje med racionalizmom in življenjem. Mi ječimo pod preobilico znanja, ki življenje davi... Evo vam obsodbe intelektualizma! Najizdatnejša protitež nasproti temu razdirajočemu in razkrajajočemu intelektualizmu je versko razodetje, ki obsega veliko sintezo vseh življenjskih vprašanj. Intelektualizem, ki se je emancipiral najprej od religiozne avtoritete, je uničil vse tradicije, ki so bile človeštvu trdna opora in za katere ni nadomestila. In tako — pravi Hammacher — ne preostaja onemu, ki uvidi to onemoglost moderne kulture, nič drugega nego da se sam vase zatopi in se v mističnem aktu združi z božanstvom. Tako pride intelektualistična kultura brez religije do mistike in panteizma. Trajno zanesljiva more biti le tista vzgoja, ki ima nadzemske cilje in ki sloni na nadzemski avtoriteti. Zato ima prav Bežek, ki zahteva za uspešno vzgojo enotnega sodelovanja šole in Cerkve, učitelja in duhovnika. —

Ker slovenska filozofska terminologija še ni trdna, je dodal Bežek svoji knjigi »Slovensko-nemški imenik strokovnih in nekaterih drugih, manj navadnih izrazov«. Pri tem imeniku se je držal načela: Bolje malo več, nego premalo. Vendar bi bil marsikak izraz lahko izpuštil. Nekateri izrazi so dandanes že splošno znani in sprejeti in ne potrebujejo pojasnila, n. pr. besedilo, brezposelnost, celouren, dostojanstvenik, dovezetnost, naroden, narodnostni boj itd. Nekateri pa nekoliko nenavadni, n. pr. besnilo namesto besnost; notrina (= notranjščina). Nove tvorbe niso vedno srečne: bogobaznost (bogaboječnost), bogougodnost, bogoupnost. Napačna je tvorba »odkritelj«, kvečjemu odkrivatelj, prim. učitelj, cepitelj. »Razpoložitev« je dejanje, »razpoloženje« pa je stanje; torej ne: »tistemu oklevanju je vzrok razpoložitev vzgojiteljeva« (str. 165.), ampak »razpoloženje«. Namesto »govor zaudarja po narečju« (str. 162.) bi kazalo reči: diši, spominja. Tvorba »nadoknadniti« (str. 324.) je nepotrebna, saj imamo »dodati«. Kopičenje prilastkov po grškem načinu včasih otežuje razumevanje; n. pr. »urad za skrbstvene vzgoje potrebno deco« (str. 315.), »nadzorovanje vzgoje potrebne mladine«, »z nje zaposlovanjem v šole prostem času« (str. 318.). Toda to so malenkosti.

Bežkovo vzgojeslovje je premišljena, z ljubeznivo pisana knjiga, ki jo mora slovenski pedagog poznati. Vzgojna vprašanja so ravno sedaj bolj kot kdaj poprej v resnici vitalnega pomena za narode in države. Zato g. pisatelju iskreno čestitamo in želimo, naj se mu izpolni nada, da bo začeto delo nadaljeval in dokončal.

Dr. I. Samsa.

Mara Gregorič: **Istruzione pratica di lingua e grammatica slovena.** Cena K 3.—. J. Štoka, Trst, 1916.

Umevno je, da je ta knjiga dobrodošla marsikateremu Italijanu, ki si hoče prilastiti slovenski idiom in do sedaj še ni našel za to primerne knjige. Enako delo bi bilo potrebno tudi nam. Kolikor vem, so Italijani, tržaški kakor goriški, knjige zelo veseli in pravijo, da se bo z njo naredila dobra kupčija. Toda to je stvar, ki se tiče predvsem založnika in pisateljice, nam je treba pogledati, kaj je na knjigi sami. — Kakor pisateljica sama priznava v postscripto (ki bi ga lahko stavila seveda tudi spredaj), sistem knjige ni modern, pač pa lahak, preprost in radi tega najkoristnejši. Namen knjige pa je, da se Italijani seznanijo »perfettamente« z našim jezikom. V koliko so take lepe aspiracije opravičene, je težko reči na prvi mah. V tem oziru bi kritiko najlaže pisal dotični, ki bi po njej poučeval, ali pa po njej studiral. — V glavnem razdelitev tvarine ni napačna, vendar pa v knjigi precej pogrešam preglednosti, kajti v jeziku, ki ima tako bogato razvito oblikoslovje, kot je ima slovenščina, je to neizogibno potrebno. Boljše bi bilo tudi, da se ednina, dvojina in množina ene deklinacije obdelajo v istem odstavku. Tudi ne vem, če je koristno, ako učencu kategorično rečemo, da je italijanski *è* slovenski *je*, ne da bi ga takoj opozorili na celotno spregatev glagola *biti* v sedanjku. To delajo sicer tudi druge modernejše gramatike (Gaspey-Otto-Sauer), a dvomim, da bi bila ta metoda lahka. — Adverzativna konjunkcija v slovenščini je **a**, **ali** zveni prisiljeno. Primorska stolica bi se lahko umaknila občeslovenskemu stolu. Primeri za srednja o-debla niso preveč srečno izbrani. Mesto *solnce* bi bilo bolje vzeti *polje* in *dno*, ozir. *meso*. — Moški samostalniki na *-a* se lahko sklanjajo tudi po moški o-deklinaciji, torej: *sluga, sluga, slugu, sluga, pri slugu, s slugom*. — Ženska i-debla tvorijo deklinacijo zase, zato bi zaslužila več pregleda, dočim jih pisateljica smatra le bolj kot izjemo k i-deklinaciji. — Pravilo, da imajo moški samostalniki v množini *-i*, ozir. *-ovi* (*-evi*), bi bilo treba takoj omejiti z opazko pod točko 3., stran 36., kjer govori pisateljica o moških i-debljih, kakor: *golobje, črvje, tatje, zobje* itd. — Ni pravičen besedni red v opazki 6., str. 37.: *Come a il vocabolo dan due forme di declinazione, mesto: Come il vocabolo dan a due forme*. — Mesto *manico di penna* rabi Toskanec *portapenne*, ozir. *cannello*. — *Izhod ni uscimento*, ampak *uscita*. *Uscimento* = *izid* (*esito, successo*), stran 38. — Tudi pri obravnavi dvojine in množine bi bilo treba obračati več pozornosti na ženska i-debla, ki delajo tujcem več težkoč nego a-debla. — Ali Italijani res rabijo v govoru: *questa mattina, questa sera, questa notte*? Florentinec rabi izključno *stamattina, stasera, stanotte*. — Stran 47.: *O cesa* (sing. oko) pomeni ne samo *kurja očesa*, ampak tudi, enako kakor v italijanščini, *popke vinske trte* in drugih rastlin (*fagiuoli dall'occhio*). — Str. 50.: *T è* = *čaj* se v italijanščini ne piše *s h*. — *Ibid.*: Piše se *rdeč*, ne *ru-deč*. — *Ibid.*: *breskev* spada k a-deklinaciji, ima torej v rodilniku: *breskve*, ne *breskvi*. — Stran 62.: Več jasnosti bi bilo treba glede razdelitve glagolov po kakovosti dejanja. — Str. 67.: O nedoločnikovi obliki adjektiva ni nobene besede, dasi bi bilo lahko omeniti: *lep* = *un bel(1o)*, *lepi* = *il bel(1o)*. — Str. 87.: Pametno bi bilo, da se paralelno z naglaše-